

Extrait de la revue **SingulierS** du 3ème trimestre 2008

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

Sint Fursy rind visite a Peûtchèt (*)

Gaston LUCY (Bièvre)

Pou cmaçî, dju dvans dîre ku l' pépé Peûtchèt, dins lès croyances du l' Ârdène du ddins l' tins, passot pou l' chèf dès Pépés du vant èt k' i dmèrot a Bîje. Dayeûrs, lès vîs lî ont dné ène pôsicion, c' èst loû ki mon.ne lu Tchôr Peûtchèt, ôtrumint dit : la grande Oûrse.

Dins l' timps, du timps dès prumîs apôtes dul nouvèle rulidjon d' Rome, on-z-è vu vnu dins nôs payis, dès mwanes d' Irlande, on-z-a racontot dès mèrvèyes su leû compte cand il ont travièrsi l'êwe pou vnu an Ârdène. Mês on racontot tant dès afwêres, don !

Si bin k' on djot, in djoû ku sint Fursy astot vnu s' ètâbli dins lès anvrons avu sèt mwanes, il ont rindu a l' èpoke, bin dès sèrvices conte la rlidjon dès payins. Du moumint k' i prêtchot, lès sôvadjes du l' Ârdène nu l' choûtint nin. On ôrot dit k' il astint co pus payins ku dvant.

Si bin k' sint Fursy 'nn-è sté dègouté èt i côsot minme du s' sôver ôte pôrt èt d' lêchî tout la. Pîs il è rsondjî, èt il è dit a deûs d' sès mwanes :

– Vous vèrîz avu mi, vous deûs, dj' îrans a pîd a Rome pou vèy lu pâpe. Dju lî èsplikrant nosse situâcion èt dj' lî dmandrans cè k' dju dvans fwêre. Lès cink ôtes mwanes ki dmèrat, contunûwront a prêtchî a nous ratindant. Èt lès vla vôi a Rome.

Il ont èspliké tout ou pâpe, ki n' savot dja cwè rusponde. Pîs al fin, i l'zî è dné ène fleur. Ç' astot in lis'.

Èt vla lès trwâs mwanes ruvnus an Ârdène avu l' lis' ku sint Fursy avot toudi sur loû. Rarivé a leû couvant d' Bèlfontin.ne, i s' ont mètu a rpêtchî.

Èt in djoû, in payin lî è dit :

– Tu wès bin don ètranjer, èt bin ç' ku t' racontes su la Vièrje n' è nin pus vrê la, è bin, ku ç'sètch lis' la, k' t' è dins la mwin, n' sôrot rflori.

Lu payin n' avot nin fini d' côser, don, ku l' lis' astot rflori. Çu mirâke la è fwèt bin du brut dins la réjion. On-z-a côsot partout, mès lès payins dmèrint cand minme toudi payins, èt ça chagrinot bin sint Fursy.

Lu pâpe, du ç' tins la, l' avot loumé chèf d' in gros couvant d' Ârdène. I n' î è wêre dumèré. I falot k' i prêtche èt i l' è 'nn-alé.

In djoû, su in pazê d' vîrée k' i sîyot pou-z-aler a s'n-ovradje, il è atindu deûs payins ki discutint fèrme su ç' k' i djot èt su leûs-ancyènes crwayances :

- Ayi la, djot-i yînk a l' ôte, tu pus esse chûre du ç' ku dju t' di, lu pus fwârt c' èst co l' pépé Peûtchêt, k' è chéf dès Pépés du vant. Èt c' èst co loû ki comande ôs fées dul Sumwas.
- Â, dit-i l' deûzime.

I n' avint nin atindu router sint Fursy k' è arivé dlé zès.

- Têjz-v' tous lès deûs, dit-i l' sint, vous n' dijez k' dès flôwes.
- Tu t' trompes, ètranjé, èt tu l' wêrès bintôt ti minme. Èt mî k' ça, tu wêrès bintôt l' pépé Peûtchêt lou minme.

Lu sint è sî sa route, pîs il è rintré dins sa hute. I n' î astot nin d' cink mînutes, k' il atind toker a l' uch. Èt kék' in lî dmande :

- Èst-ç' ku t' ès la, ètranjer ?
- Ayi, dit-i l' sint. Ç' èst k' i gn-è ?
- C' èst mi, in mèssadjî d' pépé Peûtchêt, lu rwa dès pépés èt dès fées d' la Smwas, ki t'comande d' aler lî côser anut' a mégnut' al coupète dul rotche dès fées al Goufe. Sint Fursy n' s' è nin dèrandjî.

Lu landmwin, lu minme mèssadjî è ruvnu lî fwêre lu minme mèssadje. Sint Fursy n' è nin co boudjî. Ou cmaçmint dul trwâjime chîje, lu minme mèssadjî è ruvnu èt il è achèvé a djant :

- Choûtes bin, ètranjer, si tu n' vus nin choûter, anut', tant pîre pour ti, fwês a t'n-idée, mi dj'ava !

Dju dîrans ku ç' coup ci, sint Fursy a yu peû, mès pou 'nn-aler, il è mètu ène boune afwêre d'êwe bènite dins sa gourde. I l' è catchî come i fôt dins sa pé d' bike. Èt c' èst la dlé k' il è oyu l' ocâsion d' vèy ku lès pépés, lès nûtons, lès fées èt co dès-ôtes, c' astot tous diâbes.

I routot trankilmint s' la route d' Orsimont a Vrèsse, a sondjant comint k' i frot pou s' a tirer. Tout d' in coup, après in toûrnant, i lî è san.né atinde dul musike dins lès côsses ; on riyot, on tchantot è co criyî. Anfin on-z-atindot bin k' i gn-avot avôr la dès cîs ki s' amusint bin.

Oûte du l' ôte toûrnant, i wèt in bê tchèstê s' la mitan dul côsse èt i s' dit : curieûs, ça ! Dj' è co passé ci, la nin trwâs djoûs èt la, i gn-avot k' du tayis. Wêtans bin a nous-ôtes. Dju m' va toudi griper juska rla, après, tant pîre.

Arivé ou dvant dul cavèrne, il è vu brâmint dès musicyins, dès djon.nes djins, dès fames, dès cavaliers, dès sôdârd. I gn-è in pépé ki l' ratindot èt l' mon.ner dlé Peûtchêt. Il astot assîs dins in bê fôteûy dulé la tôle, k' astot mètûe èt i ratindot sint Fursy.

I lî è dit bondjoû, pîs i lî è dit d' s' assîre. Il ont bu in vèr du vin, pîs i s' ont mètu a mwindjî.

- Mès tu n' mwindje nin, k' i dit l' pépé a sint Fursy.
- Non, hé, dit-i, dju n' mwindje ku dès djon.nes foyes d' ôbes èt dès meûrons, dès frambôjes, dès pètrês, dès vèssouûdes, dès pètches, sîjant la sêson.
- Â ! K' i dit l' pépé... Pîs i dit : èst ç' ku t' ès dja vu dès sôdârd mîs èkipés k' lès mènes ? Lès cîs ki sont roudjes û bleûs, par ègzampe ?
- Leû costume èst bê, k' i dit sint Fursy, si c' èst in vrê.

- C' èst k' ça pôrot èsse hé, a t'n-idée, ku t' côses insi ? K' i dit l' pépé.
- Choûtes, k' i dit l' sint, poucwè k' tu m' è fwêt vnu ?
- Côsans in pô d' nos-afwêres d' abôrd, la ké k' èst la mèyeû d' nôs crwayances : noste ancyciène, û la nouvèle ku t' apwâte ?

Naturèlmint, i n' ont su s' atinde la dsus. Èt l' pépé lî dit :

- Tu n' m' ès nin co ruspondu s' la couleûr dès mantês d' mès sôdârd ?
- Choûtes, k' i dit l' sint, lu roudje vut dîre dèstruccion pou feû, lu bleû vut dîre dèstruccion pou frèd.

Mês on wèyot bin k' i gn-avot ène afwêre ki catibulot l' pépé. On wèyot dja l' êreûr du djoû (lu pépé avot peû ku l' cok nu tchante).

- Pîs, dit-i l' sint, dju va t' prouver ku tout ç' ku t' rabrioles n' èst rin.

Il è rèchu sa gourde d' êwe bènite, pîs il è tapé après l' tchèstê a fjant l' signe du crwas, èt ossi vite, tout è disparu.

Mês l' pépé s' è vindjî, i l' è fwêt tumer ène boune cholade su l' sint k' è sté tout cané pour rintre a sa hute. Mês il astot pourtant bin fiér, lu sint, i n' wèyot pus k' dès buchons al place du tchèstê.

Adon, il èst sté trankile pou-z-anoncî la boune nouvèle.

(*) Saint Fursy était un moine bénédictin irlandais, fondateur de l'Abbaye de Lagny, il mourut vers 648. Il était le frère de Saint Feuillien et de Saint Ultan. Il faisait l'objet d'une dévotion à Bellefontaine (Gedinne), où sa source guérissait les fièvres et les maladies du foie. Il est également tenu pour un protecteur du bétail.

Malôjîs mots

Bîje = Bise (nom d'un village imaginaire) / **buchon** = buisson / **cané** = trempé jusqu'aux os / **catibuler** = tracassé / **cholade** = averse / **choûter** = écouter, obéir / **êreûr** (du djoû) = aube / **frambôje** = myrtille / **mégnut'** = minuit / **meûron** = mûre / **mwindjî** = manger / **pazê** = sentier / **pètche** = sorbe, baie de sorbier / **pètrê** = petite poire dure / **rabrioler** = rabâcher / **san.né** = semblé / **sîre** = suivre / **Sumwas** = Semois / **vèssoude** = pomme sauvage / **wêrès** = verras (2ème personne du singulier de l'indicatif futur simple du verbe voir).